

Egy Hérosztratosz története

Varga Zoltán

Napok óta rovom már ennek az idegen városnak az utcáit, zavartalanul és gondtalanul mehetek akárhová, beülhetek a kávéházakba, kocsmákba, kedvemre csavaroghatok az utcákon, megbámulhatom a nőket, és mindezt úgy tehetem, anélkül, hogy egyetlen hajam szála is meggörbülne, mintha én is egészen közönséges szürke volnék, és nem követtem volna el semmit. Egyszerűen nem is sejtik, hogy ki vagyok, fogalmuk sincs, mire vagyok képes, és hogy a bal szememet fedő fekete posztódarab ámitás csupán, alatta egészséges szem rejtőzik, s hogyha ezt a ragasztott széles mexikói bajuszomat levenném, ugyanaz az arc bukkanna elő, amely az utóbbi napokban szinte minden újság oldalán látható, és a hirdetőoszlopokon lévő körözőplakátokon sokszorosítva szintén fellelhető. Hát ilyen egyszerű ez? Sohasem becsültem valami sokra a szürkéket, mindig meg voltam győződve mérhetetlen korlátoltságukról, de azt mégsem gondoltam volna, hogy ilyen sokáig nem tudnak horogra keríteni. Ennek talán az az oka, hogy tökéletesen nyugodt vagyok, a rendkívüli emberek fölényes higgadtsága nyilvánul meg minden tettemben. Ha most azt mondom, nincs veszténivalóm, akkor azt nem a sarokba szorítottak kétségbeesett kiáltásával teszem, hanem csak úgy egyszerűen, könnyedén megállapítom, mint aki kész arra, hogy rendületlen nyugalommal fogadja a bukást, amely elkerülhetetlenül ott van minden felfelé ívelő pálya végén, sőt maga a bukás fogalma el sem képzelhető a magasba emelkedés ténye nélkül. Mert a szürkék még megbukni, lebukni sem tudnak igazán, ahhoz előbb magasra kellene emelkedniök, a bukás tragikusan nagyszerű ténye csak ezután következhetne, de ők erre képtelenek, ezért legfeljebb gyámolta-

lan esetlenséggel a fenekükre eshetnek a sárban, az ünnepélyesen borzalmas mélységbezuhanásba sohasem lehet részük. Az, hogy szökésben vagyok, nem azt jelenti, hogy el akarom kerülni a sorsomat, ezzel kapcsolatban nincsenek illúzióim, sőt megvetendő tulajdonságnak tartom azt, ha valaki az életét félti, főleg azért, mert ez rendkívül jellemző a szürkékre, én pedig tudatosan arra törekszem, hogy minél kevesebb közös tulajdonságom legyen velük, s csupán azért szököm és azért változtattam meg külsőmet, mert érdekel ez a játék, kíváncsi vagyok, meddig tarthat, mikor fülelnek le végre. Mindezt azért teszem, mert érdeklődéssel tanulmányozom a szürkék értelmi képességének fokát: minél később fognak el, annál inkább meg leszek győződve fogyatékos képességeikről és az agyukban uralkodó sötétségről, s minél inkább erősödik bennem ez a meggyőződés, annál elégedettebb leszek, mert ezáltal mind nagyobbá és szemmeláthatóbbá válik az a távolság, amely elválaszt tőlük, egyre magasabban érzem magamat lebegni fölöttük, és értékem egyre nő saját szememben. Legjobban akkor leszek megelégedve magammal, ha arra kényszerülök, hogy önként jelentkezzem. Számomra az lenne a legnagyobb elégtétel, ha a szemükbe mondhatnám: Nem tudatok elfogni! Ha hosszabb idő múltán sem fognak el, ezt kénytelen is leszek megtenni, mert különben az egész nagy tettemnek semmi értelme sem lenne, és az előre kitervezett tragikus bukásból sem lenne semmi, holott éppen azon keresztül lesz lemérhető, milyen magasan is voltam. Igaz, ebben a magasságban már nem kételkedem, annyira nem, hogy többé nem is gyűlölöm a szürkéket, még csak meg sem vetem őket igazán, inkább valami elnéző jóindulattal tekintek rájuk, mint a kisgyerekekre, ha bájosan együgyű versikéket szavalnak és mosolygok rajtuk, mint a majomketrecben hancúrozó, fintorokat vágó vidám cerkófokon vagy az anyjuk farkával játszadozó bohókás kismacskákon. Úgy tekintek rájuk, mintha nem tartoznának velem egyazon állatfajhoz, és valami alacsonyabbrendű élő szervezeteket képviselnének, melyeknek a teljesítményét nem lehet az enyémhez mérni. Madártávlatból nézek le rájuk.

Amint itt ülök ennek a csendes kis kávéháznak a sarokasztalánál, kortyolgatom sörömet és nézem az újságot, melyben rólam, illetve az én tettemről írnak, és mulatok a szürkéken, akik ugyanezt az újságot olvassák, az én fényképet nézik, és közben nem is sejtik, hogy a tettes, akiről szó van, akit az egész országban halálra keresnek, itt ül közöttük, valóban nem érzek semmiféle gyűlöletet irántuk, sőt majdnem szeretettel tekintek rájuk, amiért együgyűségük lehetővé teszi számomra, hogy itt legyenek közöttük anélkül, hogy felismernének, s közben valóban olyan érzés vesz erőt rajtam, mintha állatkertben volnék és érdeklődve szemlélném az egzotikus vidékei állatait, melyek ketrecükből bámulnak rám, ketrecükből, amelyet annyira megszoktak már, hogy szinte el is felejtik, hogy ketrecben vannak, el sem tudják képzelni, hogy ketrecen kívüli élet is lehetséges. Van valami furcsa és érthetetlen a szürkékben, valami, amit képtelen vagyok megérteni: valahogy teljesen közömbösek a nevük iránt, ami úgyszólván nem is név, csak valami megkülönböztető jel, hogy össze ne tévesszék egymást, és egyáltalán nem gondolnak arra, hogy a név mögött valaminek lenni is

kell. Hiányzik belőlük az a szikra, amely bennem megvan, és nem gondolnak a legkevésbé sem arra, hogy nevüket megörökítsék, és elfeledkeznek arról, hogy valakik akarjanak lenni. Csak születnek, növekszenek, esznek, isznak, szeretnek, azután megöregszenek és meghalnak, és ez a vegetálás megmagyarázhatatlan módon nem is okoz nekik gyötrelmet. Belefulladnak saját jelentéktelenségükbe, és emellett még jól is érzik magukat. Különös lények, az bennük a különös, hogy olyan kevéssel beérik. Nem fáj nekik, hogy befedi őket a feledés homálya. Szegény kis senkik, nem érhetnek meg engem.

Már gyerekkoromban nagyon szerettem a nevemet, első nagy boldogságom az volt, amikor megtanultam leírni. Ettől kezdve minden-hová odaírtam, minden kis papírszeletkére, meg a falra is, fák kérgébe, padokba véstem. Ebben még nem is volna semmi különös, ezt a szürkék is rendszerint megteszik gyerekkorukban anélkül, hogy jelentőségét felismernék, én azonban ennél többet is tettem, szép tiszta rajzlapokra díszítőírással felírtam, vízfestékekkel élénk színekkel kifestettem, néha órákig elpíszmogtam ilyesmivel; majd rajzszögekkel a szobánk falára tűztem, néha nem is egy rajzlapot, hanem ötöt-hatot is egyszerre. Anyám sokat haragudott rám ezért, többször meg is vert emiatt, aztán leszaggatta a falakról a lapokat. Ő is a szürkék közé tartozott.

Később, amikor már nagyobb lettem, egyre inkább vágytam arra, hogy valami olyat tegyek, ami megörökíti a nevemet és maradandóvá teszi az utókor számára. Élt bennem a vágy a felemelkedés után, nagy művész, költő, tudós vagy politikus szerettem volna lenni; főleg a művészetről éreztem úgy, hogy azt az erőt jelenti számomra, ami a magasba lendíthet; diákkoromban szenvedélyesen festegettem, de tanárainak nem tetszett, amit csináltam, verseket is írtam, szerelmes költeményeket, de a lány, akihez szóltak és akinek egyszer megmutattam őket, kinevetett, szinte pukkadozott a kacagástól; amikor zongorázni tanultam, akkor is arról ábrándoztam, hogy virtuóz leszek, de hamar tudtomra adták, hogy közepesnél jobb sohasem lehetek. Ennek ellenére kitarítottam a zene mellett, vonzott és érdekelt, sőt titokban sokat görnyedtem a kottapapír fölött, egyszer össze is szedtem a bátorságomat, és megmutattam szerzeményeimet egy zenetanárnak, de az jóindulattal eltanácsolt a további kísérletezésektől; olyan bántóan, szinte pimaszul tapintatos volt, hogy arcul ütöttem. Ezek a csalódások rosszkedvűvé és zárkóztató tettek, voltak pillanataim, amikor már kezdtem azt hinni, hogy semmiben sem különbözöm a szürkéktől, és nem is vagyok rendkívüli lény. Ennek az lett a következménye, hogy a szürkékkel együtt magamat is mélységesen megvettem, sőt kétségbe vontam az élethez való jogomat. Akkor még egyáltalán nem gondoltam arra, aminek révén később nagyságom kifejezésre jutott és nevem egyszerre híressé és közismertté vált.

Amikor Ervinnel, a híres zongoraművésszel és zeneszerzővel összehozott a sors, már évek óta mint dzsessz-zongorista dolgoztam különféle városok bárjaiban, vendéglőiben, kávéházaiban, hol ennek, hol annak az együttesnek voltam tagja; az egész lélekölő munkát csakis úgy lehetett elviselni, ha az ember lehetőleg minél gyakrabban változtatta a helyét és környezetét. Azon a bizonyos estén már vagy két hónapja

egy közismert, nagy népszerűségnek örvendő, divatos tengerparti nyaralóhely egyik legelőkelőbb szállodájának bárjában dolgoztam. A kora esti óráktól kezdve minden áldott nap hajnalig tartott itt a tánc, egymáshoz tapadt párok andalogtak a szerelmes kandúrhangon nyávogó szaxofon hangjára, vagy vonaglottak, rángatták egymást, kitekert testtartást vettek fel, s közben vinnyogott a klarinét, rikoltozott a dzsessztrombita, vagy szívödlegesztő dallamokat játszott az elektromos gitár, én pedig csak vertem a zongorát, egész este, megszakítás nélkül, rendületlenül. Mire záróra lett, rendszerint már egészen elhaltak az ujjaim, fejem zúgott a pokoli hangzavartól, legtöbbször meg is fáj-dult, amihez az időnként felhajtott egy-egy konyak, vermut vagy korsó sör is hozzájárult; ilyenkor aztán már alig vártam, hogy kiszabaduljak a táncolók dzsungelévé vált helyiségből, és kint az utcán, ahol végre körülvelt az annyira vágyott csend, nagyot szippanthassak a friss hajnali, sós tengeri levegőből és a könnyű, kissé borzongatóan hűvös szél kifújja belőlem a felgyülemlett kábultság gőzeit, hogy aztán ereimben a részleges felüdülés és az ólmos fáradtság keverékével, hazatérve felbotorkáljak a lépcsőn, és belépve szobám ajtaján, sebtében ledobva magamról a ruhámat, végigdőljek az ágyon. Este aztán előlről kezdődött minden. Munka közben szüntelenül az járt az eszemben, hogy valaha azért kezdtem zongorázni tanulni, mert abban reménykedtem, hogy híres zeneszerző vagy legalábbis zongoraművész leszek, olyan, hogy megörökítem a nevemet. Reflektorfényvel előrástott pódiumra képzeltem magamat, csillogó, káprázatos hangversenyterembe, amelyet estélyi ruhás nők és frakkos vagy szmokingos urak népesítenek be, néhány másodpercnyi megilletődöttségbe dermedt csend után feldübörgő tapsviharra vágytam, izgatott, hódoló kézzsoritásokra, meghatottságtól kipirult arcokra, amelyekből gyanús csillogású szemek tekintenek rám, és ehelyett jött a hol rózsaszín, hol kék, zöld vagy lila hangulatvilágítás, az unalomig ismert méztől csöpögő vagy bikavadító melódiák, a hangzavar, a robot. Napszámosná váltam, az álmaim tetszhalottá lettek, a beletörődés ópiuma kábította el őket, csak valami kongó üresség maradt utánuk és valami fájó, torokszorogató érzés, hogy bele kell nyugodnom, a nevem nem jelent semmit, egyszerűen csak létezem. Ekkor tulajdonképpen még semmiféle látható jele sem volt annak, hogy különbözöm a szürkéktől, legfeljebb az jelentett valami eltérést, hogy nekem fáj a szürkeségem, nekik pedig nem; de ez annál rosszabb volt, mert nem tudtam úgy beletörődni és gondtalanul, virgonc ebihalként fickándo-zni a névtelenség pocsolójában, mint ők. Mindebben az volt a leggyötrőbb, hogy azokhoz kellett tartoznom, akiket legjobban lenéztem, a jelentéktelenek, a maguk apró kis boldogságát féltők, a kicsiket lélegzők közé. Néha úgy éreztem, nincs még vesze minden, és homályos tervek kavargtak bennem, hogy valamit tennem kell, akármit, csak hogy kitörjek a szürkék közül, valami olyat, ami rám irányítja a közfigyelem reflektorainak fényét. Arra is gondoltam, hogy — ha már zongorázásból élek — össze kellene szednem magamat és megdöntennem a távzongorázás világrekordját, hogy legalább egy kicsit írjanak rólam az újságok, s megmutathassam, vannak bennem akarások, energiák, amelyek a magasba visznek, és képes vagyok

legalább egy egészen rövid időre elszakadni a földtől; vagy szimfóniát írni írógépre, serpenyőkre, kályhacsövekre és lyukas lavórokra, de aztán rájöttem, hogy ezt előttem már mind megcsinálták, s ezzel csak másokat utánoznék.

Nagyjából ez volt a helyzet, ilyen zavaros eszmék kóvályogtak a lelkemben fásultságom árcaira mögött, amikor megpillantottam Ervint az étterem egyik sarokasztalánál. Azonnal felismertem, a fényképét már többször láttam, tudtam róla, hogy egyike legtehetségesebb fiatal zongoraművészeinknek, már külföldön is sokat hangversenyezett, szerzeményeit is osztatlan elismeréssel fogadják mindenütt, és általában úgy tekintenek rá, mint aki előtt fényes jövő áll. Egyedül ült; a zongora mögül kipillantva jól megfigyelhettem kissé túl szép, nőies arcvonásait, hosszú szempillájú álmatag szemét, keskeny, de érzéki száját, dús haját, amelynek feketesége még inkább kiemelte arcának elegáns sápadtságát, és amelynek egyik fürtje szándékos hanyagsággal ferdén a homlokába lógott. Fegyelmezetten, szinte a finnyássággal határos finomkodással evett, mozdulatai választékosok voltak, de éppen ezért teljességgel kifejezésre juttatták érzékeny, csupa ideg lényének egész mivoltát, mintha a mód, ahogy karcsú ujjú ápolat fehér kezével a villát fogta, már maga is bizonyos művészi tevékenység volna. Öltözéke ugyanilyen választékos volt, ingmelle makuláltan habfehérséggel világított ki frakkjának feketéjéből, és eleganciája mégis úgy hatott, hogy a legkevésbé sem emlékeztetett divatbábura, s nem keltette a nevetséges piperkőcség benyomását. Amint irigységgel párhuzamos bámulattal néztem, folyton az a gondolat motoszkált fejemben, hogy milyen egyszerű neki, mennyire a sors kegyeltje ő, hogy olyan könnyen és akadálytalanul a szürkekék fölé tud emelkedni, s lám, máris megvalósította mindazt, amire én vágytam, és ezt talán minden erőfeszítés nélkül tette. Miért van az, hogy egyesek birtokában vannak annak a nyelvnek, amelyen elkiáltják magukat: „Vagyok valaki!”, és ezt egy csapásra mindenki el is hiszi nekik? Mikor befejezte az étkezést, rögtön távozott.

Ezután néhány napig nem láttam, a pincérektől azonban megtudtam, hogy itt lakik a hotelban, de csak ritkán jön le étkezni, legtöbbször a szobájába kéreti fel az ételt, úgyszólván senkivel sem érintkezik, és ajtaját szinte állandóan zárva tartja. Azután ismét láttam egyszer, amint kikönyökölt szobája ablakán és cigarettázott. Mindebből arra következtettem, hogy legújabb művén dolgozik, s talán azért jött ide, hogy szokott környezetétől megszabaduljon. Kissé csodálkoztam, hogy ehhez ilyen zajos helyet választott.

Különös volt, hogy Ervin mennyire felkavarta a képzeletemet, folyton azon kaptam magamat, hogy ő jár az eszemben, néha a leg-lehetőlenebb pillanatokban, szinte a legkisebb szándékosság nélkül ugrott tudatom sugárkévéjébe, s ha ott volt, mindig valami felülről jövő nyomást éreztem, mintha valaki váratlanul egy zsák homokot tett volna a fejemre, nevetséges, szánalmas kis figurának éreztem magamat, aki beleizzad a maga nagy igyekezetébe, és mégsem képes semmire, pedig tudja, hogy életének csakis akkor lehetne értelme, ha alkotni tudna valamit. Ennek ellenére erősen élt bennem a vágy, hogy megismerkedjem Ervinnel és legalább néhány szót váltsak vele. Néha úgy

éreztem, talán ettől a megismerkedéstől függ minden, talán éppen ez lenne az a lökés, amely átsegítene a holtpontra. Lehet, hogy valami homályos, nem egészen tudatos formában arra is gondoltam, hogy alkotóerejéből titokzatos módon valahogy átáramolhatna belém egy kevés, csupán egy szikra, csak éppen annyi, ami lángra lobbanthatná a bennem szunnyadó energiákat, amelyeknek létezésében minden kudarc ellenére is, alapjában véve még mindig hittem. Terveket szövögettem magamban arról, hogyan ismerkedhetnék meg vele, képzeletem sajátos, váratlan találkozásokot vagy mesterséges véletleneket rajzolt elém, s ez egy kicsit olyan volt, mint valami szerelmes kamasz képzelgése, aki csak úgy távolról, diákos elragadtatással szeret valakit, állandóan a megismerkedésről ábrándozik, de valójában fél határozott lépést tenni szerelmének tárgya felé. Valóban, aligha mertem volna én kezdeményezni a megismerkedést, ha az óhajtott véletlen csodálatos és egészen szokatlan módon segítségemre nem siet.

Éjfél után járt már az idő, mikor majdnem teljesen egyszerre léptünk a bárpulthoz. Ervin most nem keltette azt a fegyelmezett és tökéletesen vasalt benyomását, mint mikor először pillantottam meg. Ellenkezőleg: mind öltözete, mind arca meglehetősen gyűröttnek és megviseltnek látszott, szeme alatt az árkok mélyek voltak, haja is kissé rendetlen és csapzott volt; egész lénye elég ziláltnak hatott, nekem valahogy úgy tetszett, ugyanolyan fáradt és túlhajszolt állapotban van, akárcsak én, aki akkor már alig álltam a lábamon a szinte szakadatlan zongorázástól.

Egymás mellett álltunk, szótlánul, meglehetősen mohósággal körtyoltuk az elénk tett italt, közben megfigyeltem, hogy Ervin bizonyos érdeklődéssel tekint rám, ami már-már a fürkészéssel, sőt a kíváncsisággal volt határos. Váratlanul felém fordult, hangja kissé rekedt volt, az volt az érzésem, nagyon sokat dohányozhatott azon az estén.

— Bocsánat, ön zenész? — kérdezte.

— A zenekarban játszom — mondtam zavartan, és közben éreztem, hogy a torkom, az előbb felhajtott ital ellenére is, pillanatok alatt szárazzá válik. Váratlanul karon ragadott és a kijárat felé vonszolt.

— Akkor jöjjön velem! — szölt olyan hangon, mint aki eleve felkészült arra, hogy minden ellenkezést még csírájában fojt el. — Azt hiszem, ön ismer engem, és nem kell bemutatkoznom. A tekintetéből az előbb legalábbis ezt véltem kiolvasni. Jöjjön fel velem a szobámba, feltétlenül hallgatóra van szükségem.

Kicsit tiltakoztam, olyasmiket mondtam, hogy nem vagyok szakértő, csupán egy jelentéktelen kis zongorista, ezt azonban csak valami kötelességszerű szerénykedésből tettem, mert közben elöntött a forróság, tisztában voltam vele, hogy életem nagy pillanata, sorsfordulata következzék be; ő azonban szinte figyelembe sem vette ezt az erőtlent, zavart, és teljesen fölösleges tiltakozást, úgy tett, mintha egy szót sem hallott volna; lehet, hogy valóban így is volt, s csak vitt fel a lépcsőn, vezetett a gyengén megvilágított, vörös futószőnyeggel borított folyósón, amíg csak a szobája ajtajáig nem értünk. Benn lenyomott egy székre.

— Itt üljön és hallgasson meg, de egy szót se szóljon. Most fejeztem be legújabb művemem, ilyenkor mindenképpen szükségem van valakire, aki meghallgat.

Viselkedése úgyszólván a nyersségig ellentmondást nem tűrő volt, egész magatartása egy olyan emberének felelt meg, aki megszokta, hogy a dolgok elsősorban hozzá igazodnak, és nyilván meg sem fordult fejében a gondolat, hogy nekem valami ellenvetésem is lehet, mondjuk, akaratom ellenére tartózkodom a szobájában, esetleg nagyon fáradt vagyok, talán szívesebben hazamennék, s ugyanúgy eszébe sem jutott, hogy az időpont módfelett szokatlan és alkalmatlan ilyenféle rögtönzött hangversenyre, és játékaival éjszakai álmukból verheti fel a szálloda többi lakóját. Izgatottan ült le a nyitott zongorához, amelyet a szálloda igazgatósága nyilván külön az ő kedvéért állíttatott tetemes pénzüsszegért a szobába, és játszani kezdett. Lényében most nem volt semmi nőies vonás, sem finomkodó, tompított fegyelmezetség, mozdulatai hevések, szenvedélyesek voltak, mintha belső tűz dobálta volna tagjait, arca egészen kipirult, szeme lázasan csillogott, valószínűtlenül nagyra nyílt, arcvonásai állandóan változtak, érzékeny műszerként tükrözték a zene keltette hangulatot.

Azt hiszem, legalább két óra hosszat lehettem nála. Ezalatt szinte szünet nélkül játszott, csak időnként hagyta abba rövidebb időre. Ilyenkor szenvedélyes magyarázatba fogott, anélkül, hogy erre kértem volna; művének lényegét, mondanivalóját igyekezett megvilágítani, és bár felém fordult, nekem mégis úgy tetszett, szavait nem kimondottan hozsám intézi, s neki teljesen mindegy, kihez beszél, szerepemet bárki más is betölthetné. Lényegében inkább önmagának magyarázott, úgyhogy erős a gyanúm, ha elaludtam volna a széken, talán észre sem veszi. Jelenlétem nyilván csak ürügy volt arra, hogy beszélhessen.

Nem tudom, mi hatott rám inkább, a zene-e vagy a lényéből áradó szuggesztív erő, talán mindkettő egyformán, de ebben a rögtönzött éjszakai hangversenyben volt valami misztikus, magával ragadó erő, úgyhogy a láz hamarosan rám is átragadt, valahogy elbűvöltnék érztem magamat, elragadtatással bámultam Ervin zongora fölé görnyedő alakját, figyeltem karcsú ujjú, ideges kezét, amint jobbra-balra futkározik a zongora fekete-fehér billentyűsorán. Valahogy az volt az érzésem, hogy keze alatt a zongora megszűnt léttelen tárgy lenni, és megélevenedett, valóságos élőlényé változott, amelynek külön ösztönei, érzései, gondolatai, vágyai vannak, s ő most azokat sírja, panasolja, dicsekszi vagy kacagja el itt, ezen a különös éjszakán, ebben a gyengén, csupán egy, a zongora közelében álló zöld ernyős lámpa által megvilágított szobában. Maga a mű egy zongoraverseny volt, Ervin a zenekarra írt részeket is lejátszotta, ezekhez mindig magyarázatokat fűzött, elmondta, milyen hangszerek játszanak majd a zenekarban, úgyhogy én, képzelőerőm segítségével már hallottam is a hegedűk panaszos siránkozását, a gordonka behízsgősen bársonyos, barnás tónusú hangját, a pikoló éles sikolyát, a rézfúvósok recsegését, a cintányér sístergő felcsattanását és az üstdobok dörejeit. Az ismétlődő főtéma valami légiiesen könnyed, klasszikus tisztaságú dallam volt, ez vonult végig az egész művön különböző variációkban, közben mindenféle diszsonáns,

fenyegető és félelmetes motívumok keveredtek hozzá, fojtogatták, kivetkőztették eredeti mivoltából, valósággal beszennyezték, megalázták, végül megölték, úgyhogy a mű utolsó akkordjai a halálsikolyt és a halálhörgést ábrázolták.

Amikor befejezte, néhány percig mindketten dermedt csendben ültünk, bennem különös és zavaró úr támadt, hiányzott a mindent elsöprő taps, az összeverődő tenyerek ezreinek hangja; nem tudtam, mit is tegyek, egy pillanatra az is megfordult a fejemben, hogy nekem azért össze kellene ütnöm a tenyeremet, de szerencsére még idejében eszembe jutott, milyen ostobán hatna ez a két árván csattanó tenyér, annyira, hogy szinte lekicsinylő gúnynak lenne tekinthető, és egyáltalán nem illene ehhez az ünnepélyes és nagyszerű pillanathoz. Ehelyett hát felálltam. Ervinhez léptem, aki fáradtan, szinte végső kimerültségnek ható állapotban ült a zongoránál, karja ernyedten csüngött le, mintha megbénult volna, és kezét megragadva, hevesen megszorítottam, majd fakó, izgalomtól elváltozott hangon, ami egészen idegennek tűnt fel nekem, így szóltam:

— Gratulálok. Nagyszerű volt. Úgy érzem, új remekművet hallgattam végig.

Ervin felugrott és szenvedélyesen magához ölelt, s ebben a pillanatban egy kicsit talán hasonlítottunk a győzelmet jelentő gól után örömmámorban ölelkező futballistákhoz.

— Tudtam, tudtam! — kiáltotta fékevesztetten, szinte magánkívül. — Tudtam, hogy csakis nagyszerű lehet, mérhetetlenül örülök, hogy önnek is ez a véleménye. — Hálásan szorongatta a kezemet, mintha tudom is én milyen nagy szakértő volnék, és ki tudja, mi nem függne tőlem. — Drága barátom — suttogta megindultan —, sohasem fogom önt elfelejteni. Mindig a barátomnak fogom önt tekinteni. Ne felejtse el, hogy ön volt az első, aki hallotta ezt a művet. Eddig senkinek egyetlen taktust sem játszottam belőle.

Azután leült, végtelenül fáradtnak látszott, arcáról folyt az izzadság, máskor cly ápolt fekete haja csapzottan tapadt a homlokához. Remegő kézzel cigarettáért nyúlt, majd amikor szolgálatkészten odanyújtottam az öngyújtómat, megkért, hogy távozzak, mert nagyon kimerültnek érzi magát.

Kábultan botorkáltam le a lépcső. Kint már derengett, és a hűvös hajnali szél tudtomra adta, hogy én is verejtékben fürdöm.

Hazatérve, minden fáradságom ellenére sem voltam képes sokáig elaludni. Ezernyi gondolat kavargott bennem, éreztem, hogy ez az éjszaka sorsdöntő volt számomra, és az első lépcsőfokot jelenti azon az úton, amely a szürkék világából felfelé vezet. Szüntelenül az járt az eszemben, hogy ha Ervin barátjának tekint, akkor többé már nem is tartozhatom a szürkék közé, mert ilyen nagyszerű ember, ilyen lángész barátja nem lehet akárki és nem sülyedhet el az ismeretlenség megsemmisítő homályában. Még sokáig bennem égett a lobogás, ami Ervinről rám ragadt, s úgy éreztem, ez a tűz nem éghet hiába, kell, hogy én is képes legyek valamire, ha többet leszek Ervin társaságában. Máskülönbem pedig az volt az érzésem, még az annyira óhajtott hírnévről és dicsőségről is le tudnék mondani Ervin barátságának kedvéért.

akit most a legtokéletesebb lénynek éreztem a világon, aki mindenért kárpótolni képes. Később különféle terveket fongattam a fejemben arra vonatkozólag, hogy hogyan is állandósíthatnám az Ervinnel való ismeretségemet, és mit is kellene tennem, hogy ne szakadjak el tőle. Úgy véltem, legjobb lenne, ha valahogy keresztül tudnám vinni, hogy Ervin magántitkárává szegődjek, és elkísérhessem mindenhová, a nagy hangversenyekre, műveinek bemutatóira. Elképzeltem magamat, amint Ervin levelezését intézem, színházak, operaházak, hangversenytermek igazgatóival tárgyalok, és igyekszem a lehető legjobban elintézni mindent, csak hogy Ervint minél kevesebbet kelljen zavarni, és minél nyugodtabb légkört biztosítsak neki. Én intézném a pénzügyeket, hogy neki ilyesmire ne legyen gondja, és minél zavartalanabban művésztének szentelhesse magát, s közben titokban egy noteszba jegyezném életének eseményeit, szellemes mondásait, apró szokásait, különös művészszerűségeit és mindent, hogy milyen ételeket, italokat szeret, milyen nőkkel volt kapcsolata, milyen szappant, szájvizet vagy fogpasztát használ, milyen könyveket olvas; azután később, ha előbb halna meg, mint én, megírnám az emlékirataimat „Egy zseni titkára voltam” címmel, s ez a könyv világsíkkert aratna, és fontos forrásmunka lenne mindazok számára, akik Ervinnel méltató könyveket írnak. Ez után az éjszaka után a dolgok színe egészen megváltozott körülöttem, a robotzongorázás, már kevésbé elviselhetőnek tűnt fel a szememben, mert úgy éreztem, csupán ideiglenes és kissé terhes epizódját jelenti majd az életemnek, amire a jövőben alig fogok visszagondolni, legfeljebb álmaimban ülök majd a bár sarkában a többi zenésszel együtt és verem elkeseredett egykedvűséggel a zongorát, s utána, ha felébredek, jóleső megkönnyebbülés önt majd el, amikor arra gondolok, hogy mindez álom volt csupán.

Ilyen hangulatban telt el az a néhány nap, amíg Ervin nem mutatkozott. Már attól tartottam, beteg, és latolgatni kezdtem, hogy bátorságot veszek magamnak, felmegyek a szobájába és meglátogatom, amikor egy este ismét megjelent. Most megint olyan volt, mint az első alkalommal; mozdulatai fegyelmezettek és öltözete kifogástalan volt, hűvös, tartózkodó viselkedésében nyoma sem látszott a néhány nap előtti szenvedélyes lendületességnek. Amikor zenekarunk egy kis szünetet tartott, felkeltem, és odamentem az asztalhoz. Jó estét kívántam, majd így szóltam:

— Hogy van? Rég nem láttam. Már attól félttem, hogy megbetegedett.

Tetőtől talpig hűvösen végigmélt, pillantása valósággal megsemmisítő volt.

— Bocsánat, tulajdonképpen kihez van szerencsém? — kérdezte.

— Hát én vagyok az, aki... akinek pár nappal ezelőtt a szobájában...

— Ja igen — mondta tettetett szórakozottsággal, mint akinek nehezére esik az emlékezés. — Már kezdek emlékezni... Persze, persze... Mit óhajt? — Arckifejezése hanyagul fölényes lett, hangjában leplezetlen gúny rezgett.

A kínos zavartól néhány másodpercig egyetlen hangot sem tudtam kicsalni a torkomból. Éreztem, amint a vér a fejembe tódul és kitágítja hajszálereim szövevényét. A tenyerem izzadni kezdett.

— De hiszen ön akkor a barátjának nevezett! — törtem ki végül. Hangomban harag és felháborodás feszült.

— Sajnos megvan az a javíthatatlan rossz tulajdonságom — mondta anélkül, hogy heves kitéréssem akár a legcsekélyebb mértékben is kizökkentette volna nyugalmából —, hogy néha meggondolatlan kijelentéseket teszek. Nincs kizárva, hogy valóban mondtam valami hasonlót. Az egésznek nem szabadna túl nagy fontosságot tulajdonítania... — Kedvetlenül elfordította fejét, és úgy tett, mintha az ablakon betekintő csillagok érdekelnék. Nyilván jelezni kívánta, hogy részéről az ügyet befejezettek tekintii.

Nem tudom, hogyan értem vissza a sarokba a zongorához, csak arra emlékszem, hogy ismét ott voltam, és a félkábulat homályba burkoló ködén át meredtem a csontbillentyűk hosszú sorára, amely most mintha egy nagy fekete állat gúnyosan kivillantott fogsora lett volna, amely csúfondáros önelégültséggel kacag rajtam, élvezi nevetséges bukásomat, és minduntalan csak ezt hajtogatja: „Hiába erőlködsz, hiába erőlködsz. Egész életeden át úgyis csak itt fogsz mellettem ülni, és rajtam fogsz kalimpálni. Hiába erőlködsz.” És én csak játszottam tovább, gépiesen, oda sem gondolva, hogy mit játszom, újjaim már külön, az agyamtól függetlenül is tudták a maguk dolgát, önállósulva futottak ide-oda és játszották az olcsó, elnyűtt és unalomig ismert melódiákat, véget nem érőn, szakadatlanul.

Ezután napokon, sőt néha úgy rémlik, heteken át úgy éreztem magamat, mint valami csalódott szerelmes, aki a boldogság csúcsáról, egy váratlan csalódástól egyensúlyát veszítve, a kétségbeesés feneketlen mélyébe zuhan. Kleopátra rabszolgája érezhetett hasonlót, amikor egy mámorosan eltöltött szerelmes éjszaka után, mikor maga sem tudta, hogyan részesítette kegyeiben oly hirtelen a királynő, a vesztőhelyre vitték. Agyamban szüntelenül ott kalapált a megaláztatás kiváltotta sértődöttség, bármit tettem, állandóan társamul szegődött, aludni sem hagyott; ha lefeküdtem, álmatlanul forgolódtam az agyamban, gondolatban végeérhetetlen vitákat folytattam Ervinnel, felelősségre vonó szónoklatokat tartottam neki, olyasfélét mondtam, hogy: „Hát te azt hiszed, velem mindent megtehetsz, azt hiszed, hogy én csak egy afféle jelentéktelen kis szürke vagyok, akit akkor rúghatsz el magadtól, amikor neked tetszik?” Ha nagy nehezen mégis elaludtam, akkor zavaros álmok gyötörtek, rendszerint Ervin jelent meg előttem, megvetően nézett rám, az arcomba nevetett, és fitymálóan ilyeneket mondott: „Ugyan mit akarsz, egészen jelentéktelen kis figura vagy, apró kis senki, névtelen, akinek örülnie kellene, hogy egyáltalán szóba álltam vele. Neked ennyi is elég, nyugodj bele a dolgok állásába, ülj a zongorához és verd, robotolj, mert, te csak erre vagy képes, és többet nem is érdeemsz. Ne is kapálóddz, mert hozzám úgysem érsz fel.” Egyszer neki is rontottam, birokra keltünk, de Ervin erősebb volt nálam, letépert, a mellemre térdelt, majd fojtogatni kezdett, mire aztán verejtékben fürödve fölébredtem. Porig alázottságom bosszúvágyba kapaszkodott,

szüntelenül azt ismételttem magamban, hogy megölöm, megölöm. Valósággal belebetegedtem ebbe a dologba, szakadatlan fejfájás gyötört, állandóan izzadtam, egyik cigarettát a másik után szívtam, kezem hideg és nyirkos tapintású volt. Látásom is zavaros lett, a körülöttem lévő tárgyak, utcák, házak, fák, emberek és a tenger képe valahogy kétdimenziósan, ködön át jelentkezett, mintha lefátyolozva jártam volna, akár valami muzulmán nő. Sokszor attól féltem, *megőrülök*.

Azután bekövetkezett a nagy fordulat, és egyszerre tisztán láttam, mit kell tennem. Nem tudom, minek is nevezzem ezt a váratlan tisztulást, a habozásnak és a töprengésnek azt a hirtelen megszűnését, ami olyan meglepetésszerűen lépett színre nálam, de azt hiszem, ez az, amit inspirációnak neveznek. Többé már nem féltem a fenyegető névtelenségtől, az ismeretlenség homályába süllyedéstől, bizonyossá vált bennem, hogy amit teszek, az a megváltást és a felemelkedést jelenti számomra, magasan a szürkék fölé emel, oda, ahová kicsinyességükkel, apró-cseprő hétköznapi problémáikkal fel sem érhetnek. Amit elterveztem, annak semmi köze sem volt már a bosszúálláshoz (többé nem is gyűlöltem Ervint), még ha külsőleg hasonlított is hozzá. Világossá vált előttem, hogy a rombolás és az alkotás között nincs is lényeges különbség, képtelenség úgy alkotni, hogy valamit le ne rombolnánk, valójában a rombolás is az alkotás egy változata. Alkotni annyit tesz, mint létrehozni valamit, és ebből világossá válik, hogy magát a rombolást is meg kell alkotni, ez pedig semmivel sem könnyebb, mint bármi más. Ez a felismerés minden kételyemet eloszlatta, visszanyertem önbizalmamat, felsőbbes nyugalom lett úrrá rajtam, úgyhogy energiám és *szellemi képességem teljes birtokában* láthattam hozzá a részletek kidolgozásához. Mindent pontosan előre elterveztem, minden eshetőséget előre számításba vettem, s míg a lehetőségeket latolgattam, úgy éreztem, mintha valami nagy műalkotáson, remekművön dolgoznék. Azt is akartam létrehozni: a rombolás remekművét.

Közben beszereztem a szükséges tárgyakat, az álkulcsot, a kést, az éteres üveget, a fekete posztót a szememre, háromféle álbajuszt, mindent, amire szükségem volt. Azután felmondtam a lakást a régi házban lévő panzióban, ahol eddig laktam, és a szállodába költöztem, ugyanarra az emeletre, amelyen Ervin szobája volt. Sietnem kellett, mert féltem, hogy nemsokára elköltözik.

Azután érkezett a cselekvés órája. Tökéletes nyugalommal láttam hozzá a kivitelhez, olyan higgadtsággal, ami csakis nagy emberek tulajdonsága lehet. Csendben mentem végig az üres folyosón, majd az álkulccsal nesztelenül kinyitottam az ajtót. Szerencsém volt: a kulcs nem volt belülről a zárban. Behúзва magam mögött az ajtót meggyújtottam a zseblámpámat: Ervin mélyen aludt, nem ébredt fel bejövetelemre, lehuny szemű, szép, sápadt arca szoborszerűen hatott a gyenge fényben. Olyan szép volt így, hogy majdnem megszántam, de aztán odaléptem hozzá, és az orra alá tartottam az éteresüveget, majd mikor lélegzete elnehezült és ki-kihagyott, levettem a nyakkendőmet anélkül, hogy egészen kioldottam volna, nyakára tettem és megszorítottam. A kést csak arra az esetre hoztam magammal, ha felébredne. Gyerekkorom óta betegesen irtózom a vértől, ha véletlenül megvágtam az ujjam,

rendszerint rosszullét környékezett. Az órára pillantva figyeltem a parányi másodpercmutatót, megvártam, amíg háromszor egymás után megteszi körútját, sőt még egy kicsit tovább is vártam, hogy biztos legyek a dolgomban, majd levéve róla a nyakkendőt, újra felkötöttem. Azután zseblámpámmal körülpásztázva a szobában, a zongora közelében ráakadtam a nagy halom kézzel írt partitúrára és a magammal hozott aktatáskába csúsztattam, végül kabátom zsebéből elővettem a fényképet, amelynek hátlapjára már előzőleg odaírtam: „Én tettem, mert nekem is van nevem”, és a zongorára állítottam. Csendben hagytam el a szobát és az egész épületet. Úgy sétáltam ki a kapun, mintha semmi sem történt volna. Barátságosan köszöntem az éjszakai portásnak. Kifelé indultam a városból.

A hajnal már kezdte felcsempészni az égre még alig látható szürke fényét, amikor egy közeli kis olajfaligetben tüzet gyújtottam. Áhítattal raktam a tűzre a kottalapokat, mintha valami vallási szertartást végeznék, megilletődéssel töltött el a tudat, hogy remekművet pusztítok el. Egyenként raktam tűzre a papírlapokat, hogy a művelet minél tovább tartson, a füst úgy szállt az ég felé, mintha valami égő áldozat füstje volna. Közben mintha átcikázott volna agyamon a gondolat: talán ennyi is elég lett volna? De aztán keményen letorkoltam ezt a hangot. Hátha Ervin fejből tudta egész művét, és újra leírta volna. Egyébként ezért még nem kerülne körözőplakátra a fényképem.

Ezután felragasztottam a hamis mexikói bajuszt, egyik szememre rákötöttem a fekete posztódarabot, majd kimentem az országútra és megpróbáltam megállítani a városból jövő kocsikat. A harmadik kísérletre ez sikerült is. Az autóban egy idősebb házaspár ült, idegen turisták voltak, ismeretlen, valami skandinávnak tetsző nyelven beszélgettek, egy szavukat sem értettem; különben rokonszenves embereknek látszottak. Velük érkeztem ebbe a városba, ahol most már néhány napja tartózkodom anélkül, hogy elfogtak volna. A hirdetőoszlopokon lévő körözőplakátokon és valamennyi újságban látható a fényképem és a nevem is nyomtatásban, nagy vastag fekete betűkkel. Ennek ellenére még mindig nem fogtak el. Különben nem azért szököm, mintha félnék, egyszerűen csak érdekel a játék.

Egyébként, ha el fognak is, a játék folyik tovább: *örültnek fogom tettetni* magamat, kíváncsi vagyok, beveszik-e ezt a maszlagot. Nyugodt vagyok, csupán néha vesz erőt rajtam a kételkedés. Elég nagy dolog-e, amit tettem? Eléggé megörökítettem-e a nevemet? Nem kellene-e még valamit elkövetnem?